

Éjszakai pingpong és gyermekvédelem

Egy felmérés eredményei

Az egyre gyorsuló, állandó időhiányban szenvedő világhoz való alkalmazkodás eredményeképpen a fiatalok napjainkban kevesebbet sportolnak a korábbi évtizedekhez képest. Ez nagymértékben hat mentális állapotukra, konfliktusmegoldó készségükre, életminőségükre, iskolai – és később munkahelyi – teljesítményeikre is.

A szabadidő eltöltését manapság célzó időtöltések sokrétűsége nem feltétlenül áll egyenes arányban a minőségükkel. A paletta színes, azonban az egyén – egészséges belső motivációk és erkölcsi tartás nélkül – e programok által is erősen befolyásolhatóvá válik. Ez különösen a fiatal korosztály képviselőire jellemző, akik belső bizonytalanságaik, illetve nemegyszer hiányos családi hátterük miatt az őket körülvevő kortárs csoport tagjai hatására kapcsolatba kerülhetnek az élet kérdéseire csak látszólag jó megoldást kínáló csoportosulásokkal. Jelen tanulmányomban ehhez kapcsolódóan a hazai gyermekvédelem egy kevésbé figyelemben részesített területével foglalkozom, a sportolási sportoltatással mint prevenciós eszközzel.

Az alábbiakban a Magyarországi Éjféle Sportbajnokság Egyesület (MÉSE) által működtetett éjszakai pingpongklubokba lejáráó fiatalok közt végzett kutatásomról lesz szó, amely a szabadidő eltöltésének vizsgálatára fókuszált. Mivel a fiatalok rendelkezésére álló szabadidő eltöltésének módját és minőségét nagyban befolyásolja családjuk otthoni légköre, szüleik pénzügyi helyzete, valamint a kortárs csoport hatása, elemeztem a programban részt vevő fiatalok családjának anyagi helyzetét, a klubba való lejárásuk gyakoriságát és motivációját, és ehhez fűződően a klub szabályaihoz igazodás kérdéskörét.

A felmérés során világossá vált, hogy a klub rendezvényein részt vevő fiatalok szüleinek

anyagi státusza jelentősen jobb az átlagosnál. Ugyanakkor a fiatalok pozitív anyagi helyzetüktől függetlenül rendszeres látogatói az éjszakai pingpongbajnokságoknak. A programokon való részvétel elsődleges motivációja a biztonság, ami az emberi hozzáálláson túl megnyilvánul a klub szabályainak betartásában, betartatásában is.

EGY KIS VISSZATEKINTÉS

A szabadidejével mit kezdeni nem tudó fiatalok energiáinak lekötése sohasem volt egyszerű feladat. Talán nem is volt olyan szakasza a történelemnek, amikor ennek a problémának a megoldására a társadalom egyértelmű, mindenki számára elfogadható és használható lehetőségeket tudott volna felkínálni, ebből adódóan a megoldások keresése rendszerint korszakhoz kötött volt.

Tény, hogy amíg fennállt a többgenerációs családmódel, és természetes volt, hogy a nagyszülők együtt éltek a fiatal szülőkkel és az unokákkal, ez a probléma más formában, kevésbé nyugtalanító módon volt jelen az életükben. Ha a családból valakinek dolga akadt, gyerekeit nyugodtan rábízhatta egy másik családtagra, akiben megbízott, és aki számára természetes volt e feladat vállalása. Ebből adódóan a gyermekek és a fiatalok jobban szem előtt voltak, játékaik, szabadidős tevékenységeik is másminyenek voltak, mint a mai gyerekekéi. A rájuk vigyázó felnőttek felelőssége is közös volt, hiszen intenzívebben jelen voltak egymás életében, mint ez manapság jellemző. Működött ez oly módon is, hogy az emberek nemcsak a rokonok, hanem adott esetben a szomszédok gyerekeire is vigyáztak.

Ha a II. világháború utáni időkre tekintünk, láthatjuk, hogy a sanyarú körülmények össze-

kovácsolták, közösséggé formálták például az egy házban, utcában élő gyerekeket. Ebből következett az is, hogy nem feltétlenül kellett egy családhoz tartozniuk ahhoz, hogy együtt, értékesen és értelmesen el tudják tölteni a szabadidejüket. Az előre gyártott játékok mai dömpingje, illetve a televízió által kínált, rendkívül szegényes és igénytelen (gyerek)műsorok híján akkoriban saját kreativitásukra támaszkodva kellett szabadidős tevékenységeket kieszelniük, mivel más lehetőségük nemigen volt. A Magyar Televízió 1957-től megkezdett rendszeres műsorsugárzása erősen befolyásolta, majd később átformálta, talán nem túlzás azt mondani, jelentős mértékben deformálta is a gyerekek és fiatalok szabadidős és játéktevékenységeit. (Ennek negatív hatása az 1990-es évektől kezdve vált igazán érezhetővé.)

Az 1960-as években, a széles körben elérhető szabadidős tevékenységek szervezettebb formáinak megjelenésével megnőtt az ezek közti választási lehetőség is. Művelődési házak, iskolák, sport- és egyéb, például természetbarát egyesületek kínálták különféle programjaikat, sokszor ingyen, de legalábbis megfizethető áron. Ezek akkor elsősorban a fiatalok összefogását és közösségek építését célozták. Ezekre a foglalkozásokon többé-kevésbé lekötötték a résztvevők energiáit, és mindenki megtalálhatta a maga számára leginkább testre szabott elfoglaltságot, ezenfelül a közös kirándulásokon, szakkörökön való részvétel ismerkedési lehetőségeket is kínált. A szabadidős tevékenységek palettáján megjelenő különféle programoknak megvoltak a maguk szabályai, amelyek betartása hozzásegítette az egyént az adott közösség értékeinek elfogadásához és megtartásához. Ennek során erősödött a valahová tartozás és az elfogadás, majd az önellfogadás pozitív érzése. A számtalan szabadidős tevékenység között jelentősebbnek számítottak a sportklubok, a sportegyesületekben zajló foglalkozások, ahol nagy hangsúlyt kaphatott az egyéni megmérettetés is.

AZ UNALOM VESZÉLYEI

Számtalan bűncselekmény kiváltó oka, hogy a fiatalok, főként a kamaszok nem tudnak mit kezdeni magukkal, szabadidejüket nem tudják értékesen felhasználni, negatív énképüket elvieselni, azt segítség nélkül átírni. „A fiatalok lelki egészsége szempontjából is fontos a sport. Míg a csapatjátékok az együttműködésre, a szabályok betartására tanítanak, az egyéni sportok a döntéshozás felelősségére.”¹ A fizikai aktivitás jelentős szerepet játszik a stressz feloldásában, a belső feszültségek levezetésében, az agresszív magatartás megelőzésében, illetve megfelelő módon történő kezelésében. Az embernek, idősnek, fiatalnak egyaránt tudatosítania kell magában, hogy „minden cselekvésünk stresszel jár, de nem mindegy, hogyan gazdálkodunk energiáinkkal”.² A szabadidő eltöltésének értékét jelentős mértékben meghatározza az örömszerzés, a felgyülemlett agresszió, feszültség levezetése, a választás a „semmittevés öröme” érzését kínáló lehetőségek közül.³

A mai ember frusztráló körülményeit nem lehet kiküszöbölni vagy figyelmen kívül hagyni. A fiatalok talán sokkal jobban szenvednek e helyzetektől, mint a felnőttek. Egy kamasz, aki nemcsak a külvilág változásait éli meg nehezen, hanem a belső világában zajló folyamatok is nemegyszer szorongással töltik el, sokszor eszköztelennek érezheti magát az általa irányíthatatlannak gondolt helyzetekben. Ilyenkor előfordulhat, hogy „minden mindegy” alapon csapódik olyan közösségekhez, amelyek negatív hatása nem érződik azonnal, azonban hosszú távon annál inkább, mivel az adott csoport, a saját (ab)normái szerint megélt elfogadáson kívül nem sokat tud nyújtani számára. A valahová tartozás jó és biztonságot adó érzése, az elfogadás utáni vágy nem egy esetben felülírja a „józan ész” időben érkező jelzéseit. Az alkoholfogyasztás, a droghasználat, a dohányzás hátterében nemegyszer az unalom áll, mivel a nem megfelelő szabadidő-felhasználás nagymérték-

1 Kiss István: Drog – deviancia – dopping és sport. *Szemvedélybetegségek*, 1999/6., 445. ■ 2 Kis J. – Gombocz J.: Testi nevelés – egészség – stressz. *Testneveléstudomány*, 1974/1–2., 168. ■ 3 Biróné Nagy Edit: *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Budapest–Pécs, 2004, Dialóg Campus Kiadó.

ben hozzájárulhat a különféle devianciák kialakulásához. A sportolás védő hatása e tekintetben hatványozott jelentőségű.⁴

SPORTOLNI VAGY NEM SPORTOLNI

A rendszerváltozás időszakában a piacgazdaságra való áttérést követő pénzromlás csökkenő bevételeket és egyre növekvő kiadásokat jelentett hazánkban a magánemberek számára is. Ez természetesen érintette a szabadidejükre, így a sportra szánható anyagi mértékét is. Ezt a helyzetet tovább nehezíti, hogy a mai napig nem tisztázták egyértelműen az állam szerepvállalását a sportban, valamint az ebből következő anyagi felelősségét.⁵ Emellett mindezekkel összefüggésben a különféle egyesületek és sportklubok gazdasági helyzetének romlása is tapasztalható. A magyarországi sportegyesületek jövője meglehetősen bizonytalan, hiszen az elmúlt évek politikai, társadalmi változásai alapvetően átalakították az eddigi, viszonylag jól működő rendszert, de nem tudtak jobbat kínálni helyette.

„A testnevelés egyik alapfunkciója volt – már az antik gimnasztikai nevelésben – az optimális életmódmodell kialakítása, a szomatikus készségek és képességek fejlesztése, a testi erő, valamint az egészség megőrzése, a betegségek megelőzése, illetve gyógyítása. Ily módon a helyes életmód, mely egyben prevenció is. A megfelelő testkultúra terjedésében nélkülözhetetlen az úgynevezett életmód minta, pontosabban az egyén, különösen az, hogy a fiatal mit lát maga körül. Mit tapasztal meg közvetlen környezetében. Comenius szerint egész életünkben olyanok vagyunk, amilyenekké a gyermekkori nevelés tett bennünket.”⁶

A sportolási attitűd kialakulásában, a sporttal kapcsolatban szerepek elsajátításában, a viselkedések, szabályok megismerésében és megtanulásában jelentős szerepe van a sportszocializá-

ció korai szakaszának. A szocializációs közegek csoportosítása szerint a hatékonyság nagymértékben függ az egyén fizikai, pszichológiai, szociálpszichológiai jellemzőitől, a szocializációs helyzettől, valamint a „jelentős másiktól”. Jóllehet a sportra való szocializáció meghatározó szakasza csakugyan a gyermek- és ifjúkor, tény az is, hogy soha nem késő elkezdni vagy újrakezdeni a sportolást.⁷

ERKÖLCS- ÉS SZEMÉLYISÉGFORMÁLÓ ESZKÖZ

A személyiségfejlődésben és az egészséges önértékelés kialakulásában, megtartásában, illetve helyreállításában játszott szerepét is tekinthetjük a sport preventív hatásának. Ilyen szempontból is nagy problémát jelent hát a napjaink Magyarországra is mind jellemzőbb mozgásszegény életmód: negatív következményei egyértelműen, lassanként egyre irreverzibilisebb módon megjelennek a társadalom valamennyi szegmensében.⁸

Az újkori olimpiák atyja, *Pierre de Coubertin* báró véleménye szerint a sporttevékenység nem választható le az élet más tevékenységeiről, hiszen a sportolás eredményeképpen az ember ügyesedik, állóképessége és teherbírása nő, ezzel együtt a sport fejleszti a kezdeményezőkézséget és a felelősségérzetet is. „Miután a sport megköveteli a sportolótól az önfegyelmet, a higgadtságot, megfigyelést (...) hatással van az értelem, jellem és lelkiismeret kialakulására. Ilyenformán az erkölcsi és társadalmi tökéletesedés egy tényezője.”⁹

Ugyanakkor a sportolás során kialakult jó tulajdonságok nem tevődnek át automatikusan az élet egyéb területeire. A legeredményesebb sportoló is önfejlűvé, gőgössé válhat, ha sikereit, kudarcait nem tudja megfelelő módon kezelni. „A helyes önértékelésben benne van saját töké-

4 Gáldi Gábor: *Sportszocializáció*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2009, Testnevelési Egyetem. ■ 5 Földesiné Szabó Gyöngyi: *A magyar sport szellemi körképe*. Budapest, 1996, OTSH-MOB. ■ 6 Takács Ferenc: Testnevelés és életmód. *TF Közlemények*. 1989, 3. melléklet. ■ 7 Gáldi Gábor: *Sportszocializáció*, i. m. (Lásd a 4. lábjegyzetet.) ■ 8 Barna Mária: A magyar gyermekek életmódja. *Sportorvosi Szemle*, 1994/4., 201–211.; Martos Éva: A testedzés jelentősége gyermek- és serdülőkorban. *Sportorvosi Szemle*, 1997/1., 5–20.; Keresztes Noémi – Pluhár Zsuzsanna – Píkó Bettina: A fizikai aktivitás gyakorisága és sportolási szokások általános iskolások körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2003/4., 43–47.; Apor Péter: Véd a fizikai aktivitás. *Magyar Orvos*, 2003/3., 35–36. ■ 9 Idézi Gombocz János: *Sport és nevelés*. Keszthely, 2010, Balaton Akadémiai Kiadó, 44.

letlenségünk tudata, de benne van a tökéletességre való törekvés lehetősége is.”¹⁰

A sport tudatosan nevel az önfegyelem gyakorlására, amely nélkül elképzelhetetlen a siker egészséges megélése, a sikertelenség elviselése. A nevelés során az egyén normákat, értékeket sajátít el ahhoz, hogy a társadalomba való beilleszkedése megfelelő legyen. Éppen ezért fontos, hogy az illető a maga számára is értékelhető képet kapjon arról, ahogyan a környezete látja és cselekedeteit megítéli. Ugyanis egy ember a tevékenységein keresztül is jellemezhető, hiszen ily módon fejeződnék ki személyiségének jelentős vonásai.¹¹

A játék, a sportolás élményének örömteli megélése a testmozgáson túl emberi kapcsolatok születésének, ebből adódóan különféle emberi magatartásformák elsajátításának is színtere lehet.¹²

Tisztában kell lennünk a kortárs csoport egyénre kifejtett hatásával, amely jelentősen befolyásolja a személy döntéseit, cselekedeteit, hiszen a valahová tartozás érzése, az elfogadás iránti vágy nagymértékben befolyásolja az egyén énképének alakulását. Ugyanakkor tény az is, hogy a kortársak legfeljebb csak módosíthatják a szüleink hatására magunkról kialakított képünket.¹³

A fiatalok – éppen az elfogadás iránti vágyuk miatt – gyakran konformista magatartást tanúsítanak, és ezért befolyásolhatók különféle csoportok által. A konformitás az egyén viselkedésének vagy gondolkodásának, véleményének olyan jellegű változása, amely egy személytől vagy egy csoporttól kiinduló, vélt vagy valós nyomás következtében alakul ki. Annak, hogy valaki engedjen a csoportnyomásnak, oka lehet egyrészt, hogy a többiek viselkedése, véleménye meggyőzi arról, hogy eredeti véleménye hibás volt, másrészt az is, hogy szeretni elkerülni a csoport visszautasítását, és vágyik a szeretetre, elfogadásra. Ebből is adódik, hogy ha valaki szimpatikusnak tart egy személyt vagy egy cso-

portosulást, hajlandó lesz korábbi véleményét, szempontjait feladva behódolni az adott személy vagy csoport befolyásának.¹⁴

EGY BEVÁLT MÓDSZER AMERIKÁBAN: AZ ÉJSZAKAI KOSÁRLABDÁZÁS

A magyarországi éjszakai pingpongprogram a tengerentúlon rendszeresen megrendezett éjszakai kosárlabda-mérkőzések hatékony preventív tevékenységének hatására született. Az ötletgazda, az amerikai szociális munkás, G. Van Standifer számára rendőrségi jegyzőkönyvek tanulmányozása során lett nyilvánvaló, hogy a legtöbb bűncselekményt éjjel, többségében tizenhét és huszonöt év közötti fiatalok követik el. Tapasztalata szerint ezeknek a fiataloknak a többsége egyszerűen rosszkor volt rossz helyen. Nem voltak bűnözők, kábítószer-kereskedők, mégis gyakran keveredtek utcai verekedésekbe, garázdaságba. Standifer a kosárlabdázást használta fel arra, hogy az éjjel lódörgő fiatalok számára a kábítószer és a bűnözés helyett más célokat, többek között a legális sportjáték örömét kínálja fel.¹⁵

Bízva abban, hogy a sport távol tartja a fiatalokat az éjszakai balléktől, 1986 júniusában Maryland Glen Arden nevű városában létrehozta a Midnight Basketball League-et (MBL), melynek keretében hetente két alkalommal, este tíz és hajnali kettő között kosárlabdameccseket szervezett. A sportmérkőzéseken túl önismeret- és személyiségfejlesztő programokat is ajánlott a játékosok számára. A paletta széles volt, hivatásos szakemberek és amatőrök kínálták önismereti tréningjeiket, a résztvevők igényeitől függően. Foglalkoztak többek között a biztonságos szex kérdéseivel, a drog és az alkohol káros hatásaival, a hatékony konfliktuskezeléssel, a személyiségjogok kérdéseivel, a középiskolai és a felsőfokú tanulmányok fontosságának témájával, de például a sikeres állásinterjú ismérveivel is. Ez utóbbi pozitív hozadékáról az

10 Horváth-Szabó Katalin: Az önértékelés és a bűntudat kapcsolata. In uő (szerk.): *Lélekvilág*. Pilisecsaba, 2008, PPKE BTK, 138. ■ 11 Gombocz János: *Sport és nevelés*, i. m. (Lásd a 9. lábjegyzetet.) ■ 12 Kopp Mária: A mentálhigiénés megelőzés alapelvei. *Népegészségügy*, 1999 (80)., 4–21. ■ 13 F. Várkonyi Zsuzsa: *Tanulom magam*. Budapest, 1999, Studium Effektív Könyvkiadó. ■ 14 Aronson, Eliot: *A társas lény*. Budapest, 2002, KJK–Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. ■ 15 www.wamblp.com/basketball/history/

egyik résztvevő így nyilatkozott: „Segítség volt számomra, mit vegyek fel, hogyan viselkedjek a meghallgatáson, nagyon boldog voltam, hogy minden rendben ment.”¹⁶

Az éjszakai sportmérkőzéseken túl Standifer kezdeményezése lakóközösségeket hozott össze, aminek eredményeképpen az egymás szomszédságában élő emberek jobban megismerhették egymást.

Standifer kosárlabdacsapataiban nem profi játékosok vannak, hanem olyan fiatalok járnak le a klubba, akik sok gyakorlással jó eredményeket érnek el a sport terén is. Az MBL elsősorban nem a kosárlabdázásról szól. Ez csupán hatékony eszköze annak, hogy a fiatalokat megvédjék az utcai balhéktól, és segítsen nekik a megfelelő önismeret kialakításában, ami pozitív életmódváltást eredményezve távol tarthatja őket kortárs csoportjuk negatív hatásaitól.

Az éjszakai kosárlabdázás nem drága sport, olvashatjuk az egyesület kézikönyvében. Egy pólóra, egy rövidnadrágra és a helyi iskola tornatermére van szükség. A helyi iskola, a YMCA (keresztény ifjúsági egyesület) háza vagy egy rekreációs központ egyaránt szóba jöhet helyszín gyanánt, akár ingyen, akár minimális térítés ellenében. A szervezők fontos szempontnak tekintik a résztvevők biztonságát, ezért a helyi rendőrség egyre nagyobb figyelmet fordít arra, hogy a játék ideje alatt drogdíretek és egyéb bűnözők ne kerülhessenek kapcsolatba a fiatalokkal, illetve ne fenyegethessék a résztvevőket. Az MBL-program így híddá vált a rendőrség és a helyi lakóközösség között.

A Glen Arden-i MBL gyümölcsöző tevékenysége felkeltette az amerikaiak figyelmét. Ennek köszönhetően egyre több államban alakultak éjszakai kosárlabdaklubok, az államok vezetői, üzletemberek, civilszervezetek, színházak, mozik, élélmiszergyártók és egyéni szponzorok közös támogatása révén.

Standifer 1992-ben bekövetkezett váratlan halála után fiai, *Eric* és *Nelson* irányítása alatt folytatódott a program. 2004 januárjában alakult meg az Association of Midnight Basketball League Programs, Inc. (AMBLP) nonprofit szer-

vezet, amely legfontosabb feladatául tűzte ki a fiatalok segítségét mind önértékelésük erősítésében, mind céljaik meghatározásában, valamint továbbtanulásra, szakmák elsajátítására ösztönzi őket. Véleményük szerint a fiatalok önértékelésük és magabiztosságuk fejlesztésével, valamint edzett lelkiismeretük segítségével elkerülhetik az utcai összetűzéseket, bűnügyeket, nagyobb eséllyel tudnak függetlenek maradni a rossz környezeti hatásoktól, a törvénybe ütköző cselekedetektől.

Mindemellett a program sikeressége több tényezőn alapszik, amelyeket az egyesület kézikönyve szintén megfogalmaz:

- A megfelelő időpont kiválasztása jelentős mértékben hozzájárult, hogy a kritikus napszakban ne legyenek az utcán a fiatalok.
- A műhelyek széles kínálata megkönnyíti a résztvevők számára a sportolás utáni eredményes feltöltődést.
- A programban részt vevő önkéntes felnőttek, a stabil és kiszámítható anyagi keretek biztosítják a program folytonosságát.
- A kosárlabda népszerű az amerikaiak körében. Olyan sport, amelyben mind az egyéni ügyességre, mind a csapatmunkára szükség van az eredményes játékhoz.
- A program a kosárlabdázáson túl lehetőséget kínál a résztvevőknek, hogy lakókörnyezetükben vagy ahhoz közel rész- vagy teljes munkaidős állást találjanak.
- Rendszeres a párbeszéd a rendvédelmi szervek, a helyi vállalkozások és a lakóközösség vezetői között, ilyenformán a résztvevőknek lehetőségük van valamennyi oldal megismerésére.
- A középiskolát éppen befejezett fiatalok számára szervezett rekreációs program egész éven át tart, és a fiataloknak tanulási lehetőségeket biztosít.

Ami a szakembergárdát illeti, a klubokban általában hat fiatallal foglalkozik egy felnőtt, így a személyes figyelem, a törődés megélésének köszönhetően a fiatalok hamar megtalálják helyüket a csapatban.

16 www.amblp.com – Handbook of Midnight Basketball Program, 3.

Mára elmondható, hogy az Egyesült Államok szinte valamennyi tagállamában működnek az AMBLP tagszervezetei. A szövetség célja többek között, hogy biztosítsa az éjszakai kosárlabdacsapatok működéséhez szükséges pénzügyi alapokat, erősítse és támogassa a szövetség vagy a helyi szervezetek által kezdeményezett oktatási programokat, összehangolja a helyi szervezetek műhelymunkáit, illetve találkozókat, műhelyeket, bajnokságokat és szemináriumokat szervezésével előmozdítsa a szövetség csapatai közötti kapcsolatokat és információáramlást.¹⁷

„Az éjszakai kosárlabdázás nemcsak a játékról szól, hanem olyan hatékony fegyver is, amellyel felvehető a harc a kábítószer, az erőszakosság, valamint a bűnözés ellen – olvashatjuk a szövetség kézikönyvében.”¹⁸

ÉJSZAKAI PINGPONGKLUBOK MAGYARORSZÁGON

A fiatal felnőttek számára szervezett különböző éjszakai sportprogramok célja közös: megmenteni a fiatalokékat az elkallódástól. Magyarországon az úgynevezett szipus gyerekek az 1970-es években jelentek meg először. Mivel akkoriban itthon „hivatalosan” nem voltak forgalomban a kapitalista országokban már jól ismert és régóta alkalmazott kábítószeres, a függővé vált fiatalok kezelésének, ellátásának semmiféle előzménye nem volt. „Mivel szinte lehetetlen volt ezeket a fiúkat gyógyítani, a prevencióra adtam a fejem” – mondta *Faragó Sándor*,¹⁹ a sokak által csak Pingpongdokiként ismert gyermekpszichiáter, az éjszakai pingpongozás hazai kezdeményezője. Meggyőződése volt, hogy a csellengő fiatalokékat a sport közösségformáló ereje révén távol tarthatók a különféle galerik bűnözői tevékenységétől. Otthonról vitte be pingpongasztalát péntek esténként munkahelyére, az óbudai rendelőintézetbe. Azt akarta, hogy aki odaáll az asztal mögé az éjszakai pingpongmérkőzéseken, valóban

sportolhasson, mozoghasson, izzadhasson és küzdhessen, mert szerinte a sport pedagógiai hatása ily módon érvényesülhet a legerősebben. A külföldi minta prevenciós tevékenységének sikerén fellelkesülve azt szerette volna elérni, hogy a fiataloknak szánt szórakozóhelyek mellett (esetleg helyett) sor kerüljön pingpongasztalok felállítására, az éjszakában céltalanul bókászó fiatalok számára. (Standifer országában a kosárlabdázás nemzeti sportnak számított, azonban nálunk ennek a sportágnak nincs akkora hagyománya, mint az Egyesült Államokban.) E kezdeményezés nyomán jött létre később a MÉSE.

A 2008-ban elhunyt Faragó Sándor pedagógiai vénával megáldott gyermekorvos volt, aki munkája során felmérte és megértette, hogy a fiatalok egymásra gyakorolt hatása jelentősebb, mint a felnőttek bármilyen jellegű próbálkozása, ezért éjszakai pingpongprogramját alapvetően a kortárscsoportra építette. Tudta, hogy a sporttevékenység lehetőségek gazdag tárházát kínálja a közösségi élet kialakításához és megszilárdításához.²⁰

„Az éjszakai pingpong csapata remek társaság, család pótló közösség. A közösségben felbukkanó fiatalok megtanulhatják azt, amit a szerencsésebbek saját szüleiktől, családjuktól. Biztatást, figyelmet, társaságot és mindemellett pótolhatatlan sikerélményt kapnak. Melléktermékként ugyan, de nem mellékesen, bizonyos szociális igényt is kielégítünk, hiszen minden klubban meleg van, és aki éhes, forró teát és szendvicset kap.”²¹

A kortárscsoport hatásaira építő éjszakai pingpong programjában az együtt sportolás, a közös edzések, a csapatban való megmérettetés mind építően befolyásolják a személyiséget.

A KUTATÁSRÓL

Felmérésem során a MÉSE programjain rendszeresen részt vevő fiatalok voltak segítségemre.

17 Uo. ■ 18 Uo. 1. ■ 19 *Hírpong*, 2008. téli szám, 3. A *Hírpong* az egyesület viszonylag rendszeresen, általában negyedévente megjelenő lapja, amely a klubok életében bekövetkezett jelentősebb változásokról, a bajnokságokról és programokról tájékoztat. ■ 20 Egy nagyobb tanulmány keretében a MÉSE által szervezett éjszakai pingpongbajnokság hatásvizsgálatát végeztem el. A kérdőíves felméréshez személyesen látogattam meg a klubok egy részét. (E látogatások során az egyik klubvezető elmesélte, hogy volt olyan fiatal, aki inkább csak nézte a többiek játékát, és nem volt bátorsága beállni az asztal mögé játszani, mivel annyira önbizalma sem volt, hogy feltételezze magáról, hogy képes visszaütni a labdát.) ■ 21 *Hírpong*, 2008.

Eredeti szándékom szerint a kutatást kizárólag az észak-magyarországi régió településein működő klubokban végeztem volna, mivel ez a terület gyermekvédelmi szempontból is az ország leghátrányosabb területének tekinthető a nagymértékű munkanélküliség, az ebből következő anyagi nehézségek, valamint az ott élő családok életvezetési problémái miatt. A kutatás folyamán azonban nyilvánvalóvá lett, hogy a régió településein már vagy még nem üzemel vagy éppen szünetel – általában anyagi okok miatt – az éjszakai pingpongklub, így az adatfelvételt az adott időszakban különböző régiókban éppen működő klubokban végeztem (Nagykanizsa, Debrecen, Szentendre, Göd, Leányfalu, Miskolc, Salgótarján).

A felmérés során a kérdőíves kikérdezés módszerét alkalmaztam. A nyílt és zárt végű kérdéseket tartalmazó kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen volt. Az adatok feldolgozása SPSS statisztikai programmal történt. A felmérés során a fiatalok életmódjáról, szülői-családi háttéréről, szabadidős tevékenységeikről, illetve az ehhez kapcsolódó baráti viszonyaikról, valamint a MÉSE rendezvényein való részvételük motivációiról kaptam képet.

A kérdőív első része egy demográfiai kérdésorból állt, amely a kutatás résztvevőinek háttérét térképezte fel (nem, kor, iskolai végzettség, családi, anyagi, lakáshelyzet, szülőkhöz, testvérekhez való viszony, szülői sportolói múlt, a fiatal kedvelt szabadidős tevékenysége).

A kérdőív második része foglalkozott a MÉSE-klubbal. Céлом volt felmérni, hogy a válaszadók honnan szereztek információt a klub létezéséről, valamint hogy mennyiben változott az életük, problémamegoldó-készségük, az agresszióhoz, illetve a szabályokhoz való viszonyuk azóta, hogy lejárnak a klubba.

A kutatás folyamán száznegyven kérdőívet küldtem ki, melyekből százhuszonhét érkezett

vissza. Ezek közül száztizenöt értékelhető kérdőív analízisét végeztem el.

A mintából kiderült, hogy a vizsgált klubokban megforduló fiatalok átlagéletkora tizenhat év, a legifjabb résztvevő tizenkét, a legidősebb pedig húszéves volt. A nemek megoszlását tekintve az éjszakai sportolók többsége fiú (66 százalék).

Mivel Faragó Sándor elképzelése szerint a MÉSE éjszakai pingpongbajnokságai a könnyen befolyásolható, rossz anyagi körülmények között élő, unatkozó, szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok számára jöttek létre, a kérdőíves felmérés során a család társadalmi-gazdasági helyzetének és a klubba lejárás gyakoriságának a kapcsolatát, valamint a klubba lejárás motivációját és a klub szabályaihoz való igazodást vizsgáltam.

A szóban forgó fiatalok családjának anyagi helyzetét jól illusztrálja az a tény, hogy a kérdőívet kitöltőknek mindössze 7,2 százaléka lakik szoba-konyhás lakásban, a többiek három- vagy annál több szobás lakásban élnek. A válaszadók 75 százalékának családja rendelkezik autóval. Tíz gyerek közül kilenc nyaral évente, több mint 50 százalékuk belföldön, 18 százalékuk pedig itthon és külföldön is.

A szülők iskolai végzettségéből,²² a lakásuk típusából,²³ az autóbirtoklás tényéből²⁴ és a nyaralás tényéből, illetve típusából²⁵ létrehozott társadalmi-gazdasági index²⁶ alapján a lakóhely szerinti átlagos gazdasági indexértékeket, illetve az ezeken alapuló „rangsort” a 382. oldalon található 1. táblázat, míg az értékek alapján kialakított társadalmi-gazdasági kategóriákat, illetve a kategóriák szerinti megoszlást a 383. oldalon található 1. ábra szemlélteti.

A bemutatott adatok alapján jól látható, hogy a válaszoló fiatalok szüleinek fele közepes társadalmi-gazdasági indexű, egynegyedük pedig magas értéket ért el. A fiatalok tehát nem a sze-

22 A csak szakmunkás-bizonyítvánnyal vagy még azzal sem rendelkező szülő 0 pontot, a szakközépiskolai vagy gimnáziumi érettségivel rendelkező 1 pontot, az egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkező pedig 2 pontot kapott. ■ 23 A kérdőív eredeti kategóriáinak megfelelően a szoba-konyhás lakás 1 pontot, a kétszobás 2-t, a három- vagy annál több szobás lakás 3 pontot ért. ■ 24 Ha volt autójuk, az 1 pontot jelentett az indexben, ha nem, akkor – értelemszerűen – 0 pontot kapott az illető. ■ 25 Ha nem nyaralt a válaszadó, 0 pontot kapott, ha idehaza nyaralt, akkor 1 pontot, ha idehaza és külföldön, akkor 2 pontot, ha pedig külföldön nyaralt a család, akkor 3 pontot kaptak ezért az indexben. ■ 26 A legnagyobb elérhető érték 11 pont volt.

gény, illetve alacsony társadalmi-gazdasági helyzetű családokból származnak.

Ami a motivációt illeti, a fiatalok válaszait a 383. oldalon található 2. ábra szemlélteti. Az eredmények alapján arra lehet következtetni, hogy az éjszakai pingponglubba való lejárás motivációja elsősorban a fiatalok testi (védetség, meleg, élelem) és lelki (meghallgatnak) biztonság iránti igényének kielégítése.

Ezek mellett eltörpül a szórakozásra való igény kielégítése, mivel ezek a fiatalok valószínűleg máshol is találkozhatnak barátaikkal, hisz többségük még iskolába jár, illetve – ahogy az kedvenc időtöltéseik elemzésénél látható volt – máshol is sportolnak. Összességében a klubban uralkodó légkört a válaszadóknak csak a fele tartotta „választásra méltónak”.

Ugyanakkor a kérdőív adatainak elemzésekor szembevetendő, hogy a biztonságra utaló válaszlehetőségek mind 80 százalék körüli értéket kaptak, vagyis ezeket ötből négyen megjelölték. Külön megfontolandó és sokatmondó az is, hogy az „itt meghallgatnak” válaszlehetőséget is hasonló arányban választották a fiatalok. A válaszadók középosztálybeli és tanulói háttere magyarázatul szolgálhat erre: szüleik és tanáraik tisztában vannak a fiatalokra leselkedő veszélyekkel, erre fel is hívják a figyelmüket, s a jelek szerint a fiatalok ezt a tudást magukévá is tették. S bár általánosságban is elmondható, hogy a fiatalok megélik a biztonságérzetet a klubban, a jobb körülmények közt élők inkább és nagyobb arányban érzik ezt (lásd a 383. oldalon található 3. ábrát).

A 384. oldalon lévő 4. ábra azt mutatja, hogy a válaszolók mióta járnak a klubba. Az adatok szerint a fiatalok több mint fele már legalább fél éve, közel harmaduk már több éve. Arról, hogy szeretnek odajárni, 93,5 százalékuk nyilatkozott. A válaszadók döntő többsége (85 százalék) havonta legalább két hétfőig lemegy (lásd az 5. ábrát a 384. oldalon), kétharmaduk pedig minden szombaton ott van.

A 382. oldalon lévő 2. táblázatból jól látható, hogy a fiatalok döntő többsége (88 százaléka) rendszeresen, azaz legalább havonta vagy annál sűrűbben jár a klubba. Ehhez az átlagos arányhoz legközelebb az alacsony társadalmi-gazda-

sági indexszel rendelkező családok gyermekei állnak. Érdekes módon a közepes jólétben élő szülők gyermekei ehhez képest valamivel kevesebbszer, míg a magas gazdasági-társadalmi indexszel rendelkezők gyermekei inkább gyakrabban vesznek részt az éjszakai pingpongozásban.

A MÉSE rendezvényein megforduló fiatalok jelentős része (89 százalék) tisztában van azzal, hogy az élet bármely más területéhez hasonlóan az éjszakai pingpongban is vannak minden résztvevő számára kötelező szabályok. Például ital vagy kábítószer hatása alatt tilos a klubban tartózkodni. Mellőzni kell a trágár beszédet és a dohányzást, be kell tartani a versenyszabályokat, és vigyázni kell a klub eszközeire. Az éjszakai pingpongbajnokságnak nincs egységes módszertana, de az alapvető társadalmi szabályok betartása nélkül a program kivitelezhetetlenné válna az eluralkodó káosz miatt.

Bár a fiatalok tisztában vannak azzal, mi történik akkor, ha valaki megszegi a szabályokat (például kitiltják a klubból, megadott időre eltiltják a versenyzéstől), 15,9 százalékuk úgy véli, hogy érdemes áthágni a szabályokat, valamiért kifizetődő deviánsnak lenni. Ezen válaszadóknak a fele a hátrányosabb helyzetű, azaz alacsonyabb társadalmi-gazdasági indexű szülők gyermekei közül kerül ki (lásd a 384. oldalon lévő 6. ábrát). A leginkább konform viselkedésűek a közepes társadalmi-gazdasági kategóriába tartozó fiatalok. A szegényebbek valószínűleg azért gondolják érdemesnek a deviáns magatartást, mert úgy gondolhatják, azzal valamit javítanak helyzetükön. Hogy a legmagasabb társadalmi-gazdasági kategóriába tartozók miért vélik valamivel nagyobb arányban kifizetődőnek a szabályok megszegését, mint a középső kategóriában lévők, azt csak találgatni lehet. Elképzelhető, hogy azt gondolják, jobb körülményeik, szüleik magasabb presztízse révén nagyobb valószínűséggel elkerülik a büntetést.

ÖSSZEGRZÉS

Elmondhatjuk tehát, hogy a felmérésben részt vevők nem az anyagilag hátrányosabban élő rétegekből származnak, hanem sokkal inkább a biztosabb háttérrel rendelkező, középosztálybe-

li szülők gyermekei járnak az éjszakai pingpongot lehetővé tevő klubokba. A fiatalok jelentős mértékben a megtapasztalható biztonságért mennek e helyekre, s ez egyenes arányban növekszik a szülők társadalmi-gazdasági helyzetével. A társadalmi-gazdasági jólét szintje befolyásolja továbbá azt is, hogy a fiatalok milyen mértékben tartják kifizetődőnek a klubban felállított szabályok megszegését. Ebből a szempontból a leginkább deviánsak a hátrányosabb helyzetű fiatalok.

Mindez jelzi azt, hogy az eredeti célkitűzések csupán részlegesen valósultak meg. Igaz ugyan,

hogy az éjszakai pingpong programban részt vevő fiatalok biztonságban érezhetik – és érzik is – magukat, de tipikusan nem azok a fiatalok vannak jelen a klubban, akiknek elsősorban szánták. Érdeemes volna megvizsgálni, hogy vajon miként lehetne vonzóbbá tenni az Amerikában oly hatékony módszert az eredeti célcsoport számára. A további erőfeszítéseket és a program fejlesztését ösztönzi az is, hogy a klubba járó fiatalok jelentős hányada a klubban betartandó szabályokat nem tartja mindig követésre érdemlegesnek, veszélyeztetvén ezzel saját biztonságérzetét is.

Pingpongdoki

In memoriam Faragó Sándor (1945–2008)

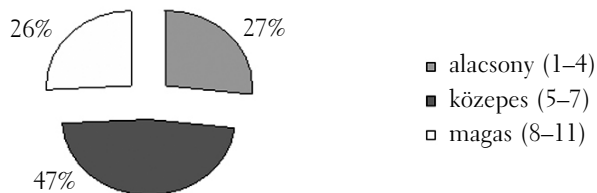
1. táblázat: A válaszadók családjának átlagos társadalmi-gazdasági indexe lakóhely szerinti megoszlásban

Rangsor	Lakóhely	Átlagos társadalmi-gazdasági indexérték
1.	Göd	7,48
2.	Debrecen	7,24
3.	Szentendre	6,82
4.	Leányfalu	6,15
5.	Salgótarján	5,38
6.	Miskolc	5,13
7.	Nagykanizsa	4,36

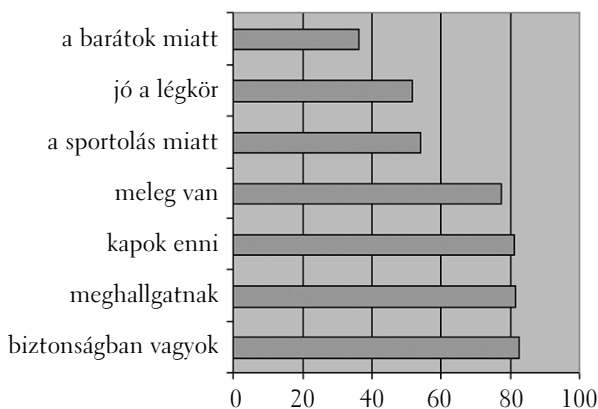
2. táblázat: A fiatalok klubba járási gyakorisága a családjaik társadalmi-gazdasági indexének függvényében (százalékos megoszlás)

Klubba járás gyakorisága	Társadalmi-gazdasági index			Összesen
	Alacsony	Közepes	Magas	
Ritkán	11	15	6	12
Rendszeresen (legalább havonta)	89	85	94	88
Összesen	100	100	100	100

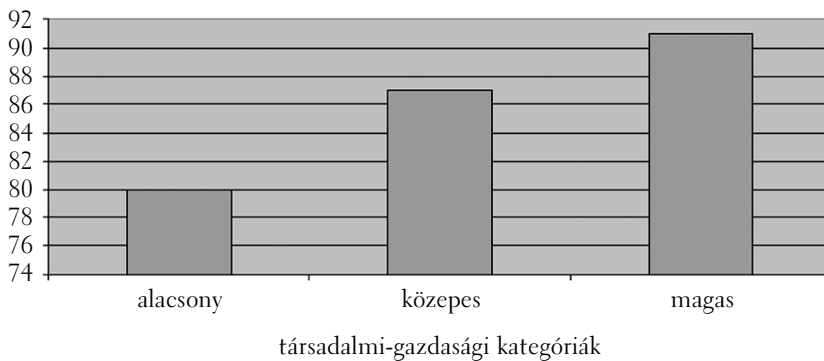
1. ábra: A fiatalok szüleinek társadalmi-gazdasági indexe alapján kialakított kategóriák szerinti százalékos megoszlás

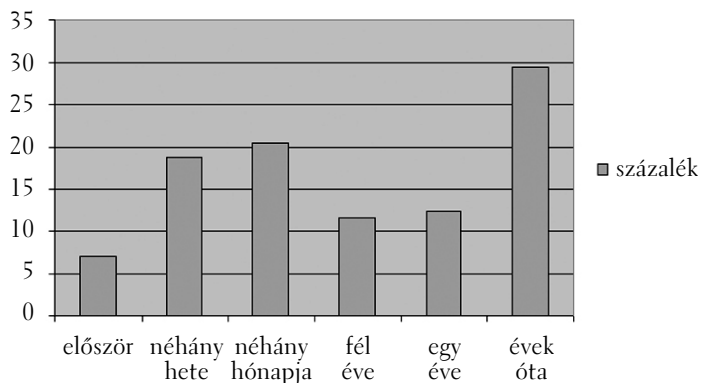
2. ábra: Amiért a fiatalok szívesen járnak a klubba (százalékos megoszlás) – többet is választhattak

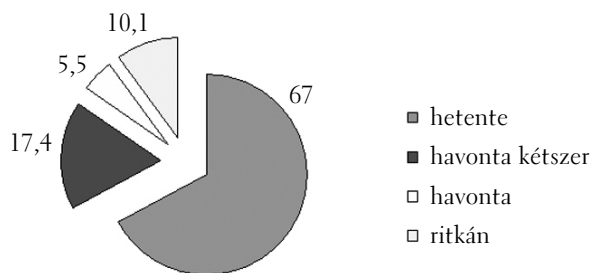
3. ábra: A „biztonságban vagyok” mint klubba járási motíváció választása az egyes társadalmi-gazdasági kategóriába tartozó fiatalok esetében (százalékos megoszlás)

4. ábra: A válaszolók klubba járási ideje (százalékos megoszlás)

5. ábra: A klubba járás rendszeressége (százalékos megoszlás)

6. ábra: A szabályok megszegését érdemesnek tartók százalékos aránya az egyes társadalmi-gazdasági kategóriákban

